

Aloite Lapin liiton vaelluskalatyöryhmän päivittämiseksi ja uuden ryhmän perustamiseksi

LLHall 15.12.2025

47/00.04.02/2024

Valmistelija Knutars Heli Lapin liitto

Lohijokitiimi on jättänyt 3.3.2025 päivätyn aloitteen Lapin liitolle.

Aloitteessaan Lohijokitiimi ry ehdottaa Lapin liitolle ja myös Lapin ELY-keskukselle uuden työryhmän perustamista (Laajennettu Lapin liiton vaelluskalatyöryhmä).

Lisäksi Lohijokitiimi ry ehdottaa Lapin liitolle toimielimen perustamista, jonka tavoitteena on selvittää Lapin liiton vaelluskalaryhmän toimintaa vuosina 2016 - 2024.

Aloitteessa uuden työryhmän tavoitteiksi ja toimintamalliksi esitetään seuraavaa:

- Laatia Kemijoelle vesistökohtainen toimenpideohjelma, johon osallistuvat kaikki keskeiset toimijat
- Edistää yhteistyötä valtakunnallisen kalatiestrategian ja Lapin ELY-keskuksen Kemijoen voimalaitosten kalatalousvelvoitteiden muutosesityksen mukaisesti
- Työryhmän toimikausi olisi viisi vuotta (toistaiseksi) ja sen vetovastuu kuuluisi Lapin ELY-keskukselle, ja Lapin liitolle.

Perusteluinaan edellä mainituille ehdotuksille mainintaan mm.

-Nykyisen työryhmän rahoitus ja sidonnaisuudet

Vaelluskalatyöryhmän toiminnan rahoitus (noin 90 000 €/vuosi) tulee täysin vesivoimayhtiöiltä: kyseisten yhtiöiden pääasiallinen intressi on aloitteen mukaan energiahyöty, ei lohen ja muiden vaelluskalojen palauttaminen Kemi- ja Ounasjokeen.

Tästä kertoo muun muassa:

- Vesivoimayhtiöiden käynnistämä lyhytaikaissäännöstelyn katkokäyttö, joka heikentää kompensointitoimenpiteiden tuloksellisuutta ja kalateiden toimintaedellytyksiä
- Yhtiöiden valitus Vaasan hallinto-oikeuteen Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätöksestä, joka velvoittaisi heidät kalateiden rakentamiseen.

Aloitteessa todetaan, että maakuntaliittojen tehtävänä on toimia kuntien ja kuntalaisten edunvalvojina, ei vesivoimayhtiöiden etujen ajajina. Nykyinen vaelluskalatyöryhmä on organisaationsa ja rahoituksensa kautta sidottu toimijoihin, joiden intressit ovat ristiriidassa vaelluskalojen palauttamisen kanssa.

Lisäksi aloitteessa perustellaan vaelluskalojen palauttamisen merkitystä alueelle luonnonmukaisten elinolosuhteiden näkökulman ohella myös seuraavista näkökulmista:

- Elinkeinot (kalastus, yritystoiminta)
 - Kauppa (paikallisten tuotteiden ja palveluiden kysyntä)
 - Matkailu (kalastusmatkailu ja ympärivuotisen matkailun kehittäminen)
- Työryhmän perustamisen yhteydessä tulisi aloitteen mukaan lisäksi panostaa:
- Kalojen luontaisen lisääntymisen ja käyttäytymisen tukemiseen (ympäristövirtaaman määrittely)
 - Kalojen ja veden laadun sekä virtausten seurantaan.

Lohijokitiimi ry:n aloite kokonaisuudessaan liitteenä.

Lapin liiton vastine aloitteeseen:

Aluksi todetaan, että tässä vastineessa otetaan kantaa vain Lapin liiton toimivaltaan kuuluviin asioihin. Lisäksi on huomioitava, että koordinointisopimuksessa on sovittu, etteivät Kemijoki Oy:n ja PVO- Vesivoima Oy:n nykyiset lainvoimaiset, vireillä olevat tai

muutosmenettelyn kohteena olevat kalatalous- ja muut velvoitteet kuulu toimenpidesuunnitelman piiriin, mikä tarkoittaa, ettei niihin oteta kantaa vaelluskalatyöryhmässä.

Lapin liiton koordinoimassa vaelluskalatyössä toteutetaan vapaaehtoisuuteen perustuvia toimenpiteitä. Lapin liitto toteuttaa koordinointityötä Lappi-sopimuksen linjausten mukaisesti. Kalatalousvelvoitteet kuuluvat kalatalousviranomaisen toimialaan ja on siten erillinen ja oma kokonaisuutensa suhteessa vapaaehtoiseen vaelluskalatyöhön.

Nykyisessä sekä kahdessa edellisessä hallitusohjelmassa on sitouduttu vaelluskalakantojen elvyttämistoimenpiteisiin ja kalatiestrategian toimeenpanoon, jonka pilottikohteisiin Kemijoen vesistöalue kuuluu. Nykyinen maan hallitus toteuttaa edeltäjiensä aloittamaa työtä osallistumalla vaelluskalojen elinolosuhteiden parantamiseen mm. jatkamalla NOUSU-ohjelman resursointia ja toimeenpanoa. Vaelluskalahankkeiden rahoitusta NOUSU-ohjelmasta suunnataan erityisesti yhteisrahoitteisesti toteutettaviin konkreettisiin ja nopeasti liikkeelle lähteviin hankkeisiin, joissa on vahva alueellinen sitoutuneisuus. Kemijoen tapaisella laajalla vesistöalueella vahvan alueellisen sitoutuneisuuden löytäminen on edellyttänyt laajapohjaista ja hyvin valmisteltua koordinaatiotyötä sekä toimenpidesuunnitelman laatimista.

Vaelluskalatyöryhmän tavoitteena on löytää yhteinen tahtotila ja yksimielisyys käsiteltävistä asioista. Lapin liitto on toiminut huhtikuusta 2016 lähtien koordinaattorina Kemi - ja Ounasjoen vaelluskalakantojen elvyttämiseen tähtäävän toimenpidesuunnitelman laatimisessa ja toimeenpanossa sidosryhmien tavoitteiden sekä hallitusohjelmien kirjausten toteuttamiseksi. Roolin on aikanaan katsottu sopivan Lapin liitolle, jonka toiminnan lähtökohtana on toimia maakunnan asioiden yhteensovittavassa roolissa sekä edistää yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Lapin liiton hallitus on 11.3.24 §31 hyväksynyt Kemi-Ounasjoen vaelluskalatyöryhmän koordinaatiopalvelua koskevan sopimuksen, sekä hyväksynyt työryhmän laajennetun kokoonpanon seuraavaksi toimikaudeksi vuosille 2024–2027.

Sopimuksen mukaisesti Lapin liitto tuottaa työryhmän toiminnan edellyttämät koordinaatiopalvelut, joihin kuuluvat mm. seuraavat tehtävät:

- toimenpidesuunnitelman päivittäminen ja kehittäminen ja siinä mahdollisesti tarvittavan asiantuntija-avun hankkiminen;
- toimenpiteiden mahdollisten toteuttajien kartoittaminen;
- hankesuunnitelmien ja rahoitushakemusten laatimisessa ja rahoituksen hakemisessa tukeminen;
- hankkeiden toteutuksen tukeminen, mm. tuki tarjouskilpailujen järjestämisessä
- hankkeiden ja työryhmien keskinäinen koordinaatio ja yhteensovittaminen;
- hankkeiden toteuttamisen seuranta, osallistuminen tarvittaessa niiden ohjausryhmiin ja raportointi Työryhmälle;
- Työryhmän kokousjärjestelyistä ja -asiakirjoista huolehtiminen;
- Työryhmän sisäinen viestintä (esim. sähköinen viestintä, opintomatkat, seminaarit ja tilaisuudet), sidosryhmäviestintä sekä ulkoinen viestintä Työryhmässä sovitulla tavalla

Toimenpidesuunnitelma käsittää Kemi - ja Ounasjoen kokonaisuudessaan. Suunnitelmissa huomioidaan mahdollisuuksien mukaan lisäksi muut alueen kalatalouden edistämiseen liittyvät hankkeet. Toimenpidesuunnitelmaa päivitetään ja kehitetään tarpeen mukaan sopimuksen voimassaollessa.

Työryhmän kokoonpanoon liittyvät esitykset

Työryhmän kokoonpanon nimeämiset pyydetään toimikausittain. Toimikausi kestää neljä vuotta. Työryhmään kuuluu yksi Sopimuksen kunkin Osapuolen nimeämä edustaja.

Lisäksi Työryhmään kutsuttiin vesialueiden omistajuuteen kytkeytyvien tahojen edustus, yksi kustakin organisaatiosta: Keski-Kemijoen kalatalousalue, Raudanjoen kalatalousalue, Yli-Kemin kalatalousalue, Ounasjoen kalatalousalue, Enontekiön kalatalousalue, Metsähallitus sekä Ala-Kemijoen ja Perämeren kalatalousalue.

Työryhmän kokoonpanoa laajennettiin liiton hallituksen toimesta tälle toimintakaudelle 2024–2027 kutsumalla työryhmään kuntaedustus ns. aluemallilla: yksi edustaja / alue. Alueet muodostuvat 1. Ala-Kemijoen kunnat (Kemi, Keminmaa, Tervola). 2. Rovaniemi – Ounasjoki kunnat (Rovaniemi, Kittilä, Enontekiö). 3. Yli-Kemin kunnat (Kemijärvi, Pelkosenniemi, Savukoski).

Edelleen työryhmän kokoonpanoa laajennettiin myös kutsumalla järjestöpuolelta edustajat Lapin vapaa-ajankalastajilta sekä Perämeren kalatalousyhteisöjen liitolta. Perusteluina näiden järjestöjen valinnalle oli, että kyseiset järjestöt kuuluvat valtakunnallisiin keskusjärjestöihin, Lapin vapaa-ajankalastajat Suomen vapaa-ajan kalastajiin (SVK) ja Perämeren kalatalousyhteisöjen liitto Kalatalouden keskusliittoon (KKL).

Linjattiin myös, että järjestöjen määrä ja edustavuus uudelleen arvioidaan toimikausittain.

Työryhmän asiantuntijaedustajat Lapin ELY-keskuksesta (kalatalousviranomaisen) ja Luonnonvarakeskuksesta.

Nykyisellään työryhmään kuuluu näin ollen 15 varsinaista jäsentä ja 6 asiantuntijajäsentä sekä projektipäällikkö Lapin liitosta. Toimikausien vaihtuessa on mahdollista sopimuksessa linjatun mukaisesti arvioida edustajien määrää ja edustavuutta uudelleen.

Työryhmän rahoitus

Vesivoimayhtiöt rahoittavat työryhmän toiminnan, ilman ulkopuolelta tulevaa rahoitusta työryhmällä ei olisi toimintaedellytyksiä nykyisenkaltaiseen toimintaan. Tosiasia on, ettei Lapin liitolla, tai työryhmän muiden jäsenten edustamilla organisaatioilla olisi edellytyksiä rahoittaa ryhmän toimintaa. Työryhmän päätöksenteosta on tässä yhteydessä myös todettava, että huolimatta rahoittavasta roolista, voimayhtiöiden edustajilla ei ole työryhmässä kuin yksi ääni, kuten muillakin varsinaisilla jäsenillä eli päätöksenteko ja mahdollinen äänestys tapahtuu yksi ääni per työryhmän jäsen -periaatteella.

Lopuksi

Vaelluskalakantojen palauttaminen vaatii laajaa ja monialaista yhteistyötä eri toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa. Palautustyö vie aikaa ja vaatii tutkimustyötä sekä taloudellisia resursseja tuekseen. Näiden lisäksi on myös toimintaympäristöön liittyviä, vaikeammin hallittavia ilmiöitä, kuten ilmastonmuutos, jonka arvioidaan jatkossa haastavan vaelluskalakantojen elvyttämistavoitteita ja elinvoimaisuutta. Lapin liitto näkee, että yhteistyön kautta voidaan parhaiten ratkaista näitä vaikeita ja monisyisiä ongelmia, ratkaisun avain ei ole mikään yksittäinen toimenpide, vaan edunajaminen, tutkimukseen perustuva toiminta, sekä laajamittainen ja pitkäjänteinen yhteistyö eri toimijatahojen kanssa. Tämän yhteistyön piiriin kuuluvat olennaisesti myös voimayhtiöiden edustajat.

Esittelijä vs. maakuntajohtaja Takkula Hannu Lapin liitto

Päätösesitys Lapin liiton hallitus antaa aloitteeseen yllä esitetyn mukaisen vastineen

Päätös

